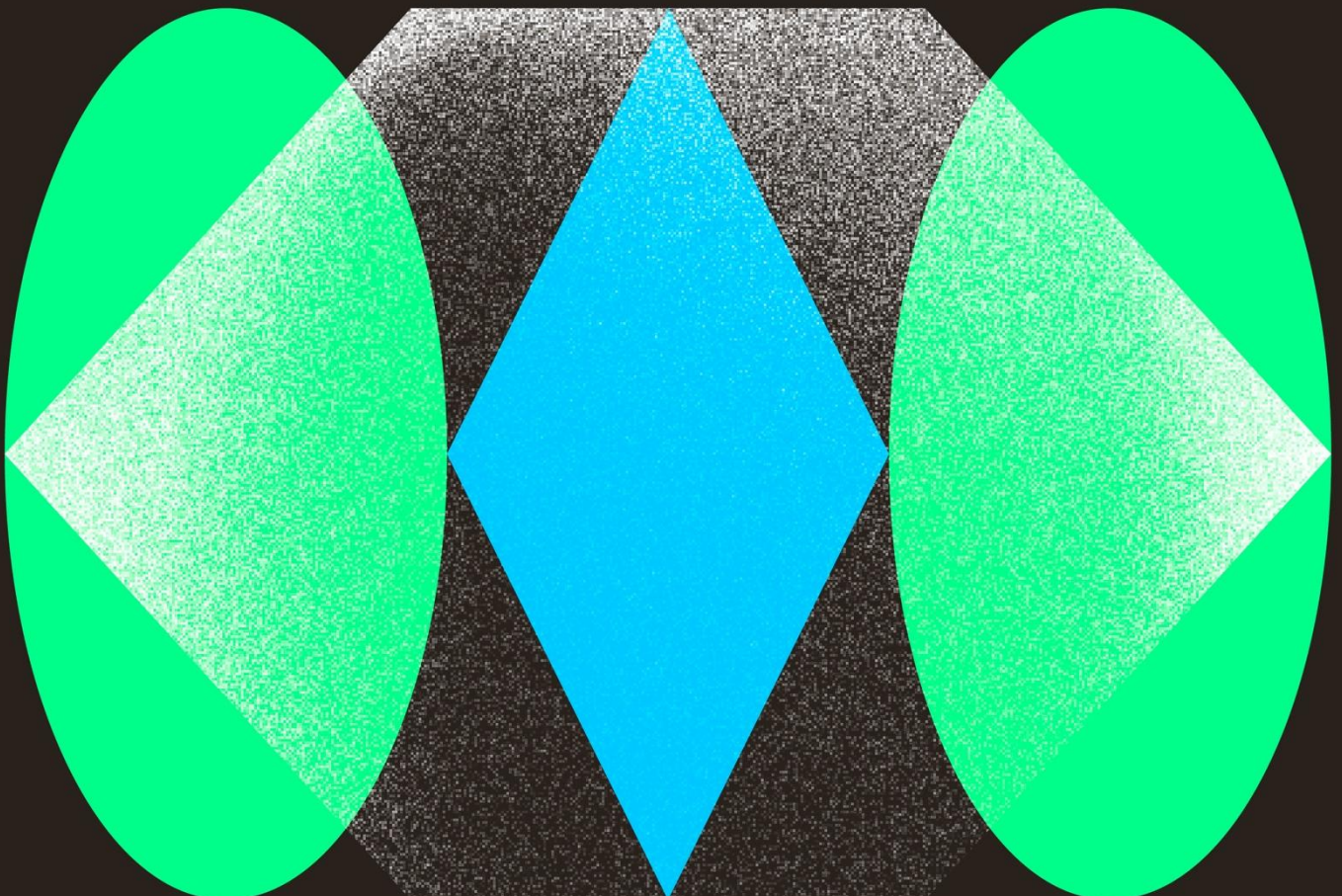

Cultuurparticipatie bij jongeren in Vlaanderen en Brussel: sociale verschillen en stedelijke context

Inleiding

Het bestuderen van cultuurparticipatie op jonge leeftijd biedt inzicht in zowel de huidige leefwereld van jongeren als in de ontwikkeling van latere participatiepatronen. In de adolescentie ontwikkelen jongeren niet alleen hun interesses, voorkeuren en identiteiten, maar leggen ze ook belangrijke fundamenten voor toekomstige participatie. Cultuurparticipatie kan in deze levensfase bovendien bijdragen aan persoonlijke ontwikkeling, sociale verbondenheid en mentale gezondheid (Goemaere et al., 2025a, 2025b).

Eerder onderzoek toont aan dat participatiegedrag zich op jonge leeftijd kristalliseert en doorwerkt gedurende de verdere levensloop. Jongeren die vroeg kennis maken met cultuur en actief participeren, hebben een grotere kans om ook op latere leeftijd cultureel betrokken te blijven. Omgekeerd kan een beperkte toegang tot of deelname aan cultuur in de jeugd resulteren in een blijvende afstand tot het culturele veld. Cultuurparticipatie in de adolescentie fungeert in die zin als een belangrijke voorspeller van latere participatiepatronen (Smits et al., 2015; Vanherwegen et al., 2009). Het analyseren van cultuurparticipatie bij jongeren biedt dan ook niet alleen inzicht in hun huidige leefwereld, maar vormt tevens een belangrijke basis om toekomstige ongelijkheden in cultuurdeelname te begrijpen en aan te pakken.

In deze factsheet bekijken we de cultuurparticipatie van jongeren aan de hand van data uit de grootstedelijke JOP-monitor van 2023. Deze survey werd uitgevoerd door het Jeugdonderzoeksplatform bij 5.744 jongeren in het Nederlandstalige secundair onderwijs in het Vlaamse en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest¹.

De grootstedelijke JOP-monitor beschikt over een belangrijke methodologische troef. Scholen in de grootsteden Brussel, Antwerpen en Gent werden bewust oververtegenwoordigd in de steekproef, terwijl daarnaast een controlesteekproef werd getrokken in de rest van Vlaanderen. Dit laat toe genuanceerde analyses uit te voeren op jongeren die opgroeien in

¹ Het Jeugdonderzoeksplatform (JOP) verzamelt sinds 2010 gegevens over Vlaamse jongeren in de grootsteden (Vettenburg, Elchardus & Put, 2011; Vettenburg et al., 2013). In 2013 werd de eerste grootschalige monitor in de steden Brussel, Antwerpen en Gent georganiseerd, toen nog onder de naam 'schoolmonitor', verwijzend naar de afname in de schoolcontext (Bradt et al., 2014). Deze steekproef werd aangevuld met een controlesteekproef in de rest van Vlaanderen. Dit design werd in 2018 herhaald (Bradt et al., 2019) en ook in 2023 hernomen, deze laatste keer onder de naam 'grootstedelijke monitor' (Lagaert et al., 2024).

grootstedelijke contexten. Steeds meer jongeren groeien immers op in een verstedelijkte context. Grootsteden als Antwerpen, Brussel en Gent worden gekenmerkt door een jonge en diverse bevolking, waarvan een aanzienlijk deel opgroeit in maatschappelijk kwetsbare omstandigheden, maar die tegelijk toegang heeft tot een ruimer en diverser cultuuraanbod dan jongeren in minder verstedelijkte gebieden.

Een nadere analyse van verschillen in cultuurparticipatie tussen jongeren in grootstedelijke en niet-grootstedelijke contexten is dan ook bijzonder relevant. Grootstedelijke omgevingen gaan doorgaans gepaard met een hogere beschikbaarheid en diversiteit aan cultureel aanbod, gaande van gesubsidieerde kunstinstellingen tot informele en grassroots culturele praktijken. Tegelijkertijd kunnen participatiedrempels, zoals financiële beperkingen, sociale uitsluiting of een gebrek aan culturele aansluiting, zich in deze contexten anders of sterker manifesteren dan in minder verstedelijkte gebieden.

Naast de maatschappelijke relevantie is dit onderscheid ook beleidsmatig van belang. Inzicht in de samenhang tussen context en cultuurparticipatie stelt beleidsmakers en de culturele sector in staat om gerichte en inclusieve maatregelen te ontwikkelen en beter in te spelen op ongelijkheden in toegang tot en participatie aan cultuur in uiteenlopende leefomgevingen.

De grootstedelijke JOP-monitor maakt het mogelijk om deze verschillen op een empirisch onderbouwde manier te analyseren. Doordat zowel grootstedelijke als niet-grootstedelijke jongeren in voldoende aantallen vertegenwoordigd zijn in de steekproef, kunnen robuuste vergelijkingen worden gemaakt.

In deze bijdrage schetsen we eerst de cultuurparticipatie van jongeren over de regio's heen, waarbij we zowel receptieve vormen van uithuizige cultuurparticipatie als actieve vormen van cultuurparticipatie onderscheiden (deze worden in de volgende paragraaf verder toegelicht). Vervolgens maken we de vergelijking tussen jongeren schoollopen in grootstedelijke contexten en jongeren die elders in Vlaanderen schoollopen. Tot slot analyseren we de samenhang tussen cultuurparticipatie en relevante sociodemografische indicatoren, afzonderlijk voor jongeren uit grootstedelijke contexten en jongeren in de rest van Vlaanderen. Voor beide analyses worden de data herwogen op basis van geslacht, graad

en onderwijsvorm, met als doel representativiteit te garanderen binnen respectievelijk de grootsteden en de rest van Vlaanderen.²

Indicatoren

Receptieve uithuizige cultuurparticipatie of cultuurbezoek wordt gemeten aan de hand van een reeks items waarin jongeren aangeven welke vrijetijdsactiviteiten zij in de afgelopen twaalf maanden buitenshuis hebben ondernomen. Respondenten duiden in de survey eerst aan aan welke activiteiten zij hebben deelgenomen, waaronder onder meer het bijwonen van muziekconcerten of festivals, bioscoopbezoeken en andere culturele uitstappen zoals theater-, museum- of tentoonstellingsbezoek (pas nadat respondenten aangaven andere culturele uitstappen gedaan te hebben, kregen ze deze meer specifieke vormen voorgelegd). Vervolgens werd voor de geselecteerde activiteiten de frequentie van deelname bevraagd, variërend van minder dan maandelijks tot dagelijks. Voor de analyses reduceren we de frequentie van deelname tot drie categorieën: niet deelgenomen de voorbije twaalf maanden, minder dan maandelijks deelgenomen en minstens maandelijks deelgenomen. Voor jongeren die aangeven andere culturele uitstappen gedaan te hebben, wordt bijkomend gedifferentieerd naar specifieke vormen van cultuurbezoek (zoals podiumkunsten, erfgoedbezoek en tentoonstellingen). Op basis van deze informatie kan receptieve uithuizige cultuurparticipatie zowel in termen van deelname als frequentie in kaart worden gebracht. Dit laatste wel enkel voor de drie hoofdcategorieën (bioscoop, concerten en andere culturele uitstappen).

Actieve cultuurparticipatie of amateurkunstbeoefening wordt gemeten aan de hand van indicatoren die peilen naar het zelf beoefenen van culturele activiteiten. Hierbij wordt gekeken naar twee indicatoren: amateurkunstbeoefening in het algemeen en het volgen van lessen in het deeltijds kunstonderwijs (dko). Bij beide indicatoren kijken we naar participatie in de voorbije twaalf maanden. Voor amateurkunstbeoefening wordt naast deelname, ook de frequentie in de afgelopen twaalf maanden in kaart gebracht en wordt bijkomend gedifferentieerd naar specifieke vormen van artistieke expressie (zoals podiumkunsten,

² De initiële oververtegenwoordiging van grootstedelijke contexten wordt eveneens gecorrigeerd in analyses waar geen opdeling wordt gemaakt tussen grootsteden en de rest van Vlaanderen. Meer informatie over de steekproeftrekking kan gevonden worden in [Jong in de stad 3. Een actuele beschrijving op basis van de JOPgrootstedelijke monitor 3](#) (Lagaert et al., 2023)

muziek, beeldende kunst en schrijven). Voor dko gaan we ook na of men hier ooit in het verleden les gevolgd heeft.

Cultuurparticipatie overheen alle regio's

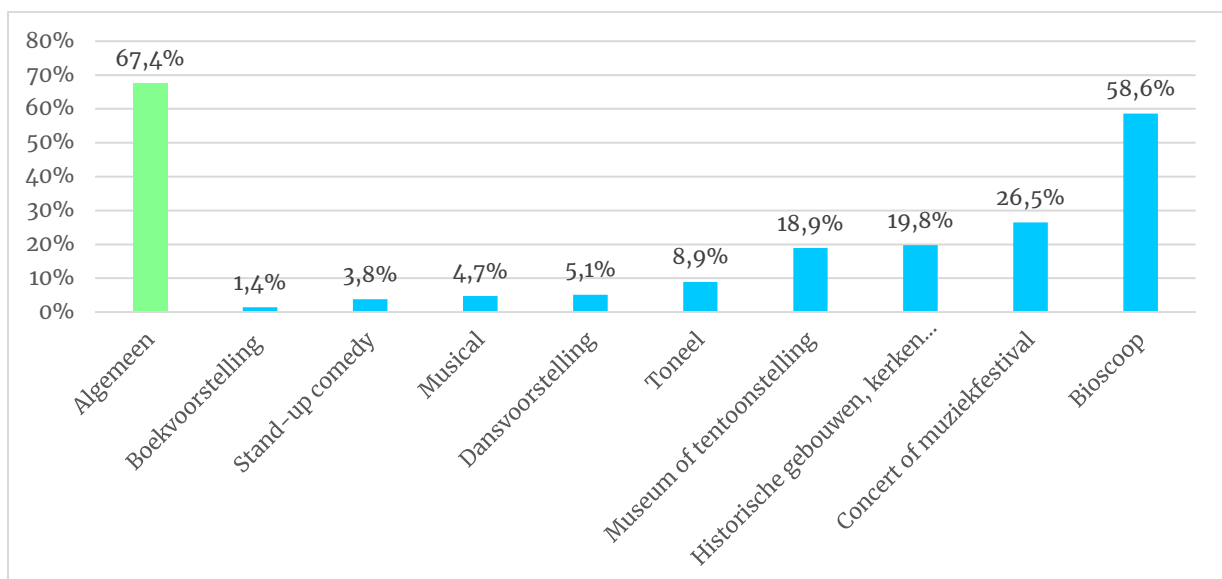
Cultuurbezoek

Figuur 1 geeft voor verschillende cultuurvormen het aandeel jongeren dat in de afgelopen twaalf maanden minstens één keer aan het desbetreffende uithuizige cultuuraanbod heeft deelgenomen. In totaal geeft 67,4% van de jongeren aan dat zij in deze periode minstens één culturele activiteit buitenshuis hebben bijgewoond.

De bioscoop is veruit de meest populairste vorm van cultuurparticipatie: 58,6% van de jongeren ging het voorbije jaar minstens één keer naar de bioscoop. Daarna volgen concerten en muziekfestivals (26,5%), bezoeken aan historische gebouwen, kerken of monumenten (19,8%) en musea of tentoonstellingen (18,9%).

De participatie aan de andere cultuurvormen ligt aanzienlijk lager. Zo bezocht 8,9% van de jongeren minstens één keer een toneelvoorstelling, 5,1% een dansvoorstelling, 4,7% een musical, 3,8% een stand-upcomedyshow en 1,4% een boekvoorstelling.

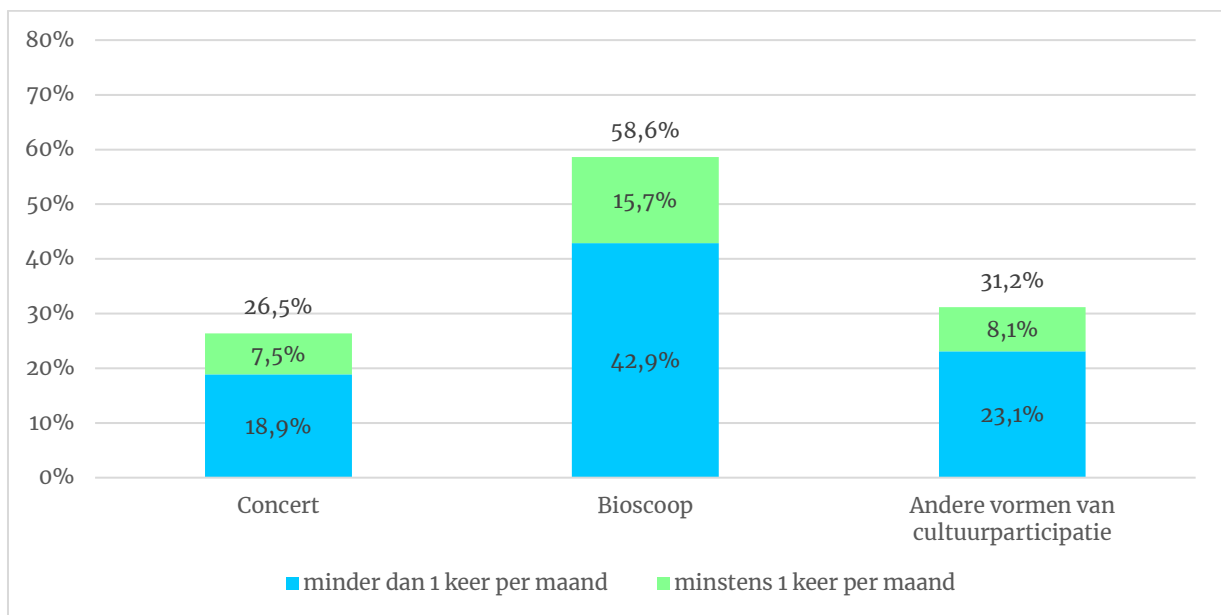
Figuur 1. Receptieve uithuizige cultuurparticipatie: participatiegraden (minstens 1 keer bezocht de voorbije 12 maanden)

Figuur 2 geeft inzicht in de frequentie waarmee jongeren in de voorbije twaalf maanden hebben deelgenomen aan de onderscheiden vormen van het uithuizige cultuuraanbod.

Wat bioscoopbezoek betreft, ging 42,9% minder dan één keer per maand naar de bioscoop, terwijl 15,7% dit minstens maandelijks deed. Voor concerten en muziektfestivals ligt de participatie op 26,5% in de voorbije twaalf maanden. Het merendeel van deze jongeren neemt eerder occasioneel deel (18,9% minder dan maandelijks), terwijl 7,5% minstens één keer per maand een concert of festival bezoekt. Ook bij andere vormen van cultuurparticipatie (zoals theater-, museum- en erfgoedbezoek) situeert de participatie zich voornamelijk op een lager frequentieniveau: 23,1% van de jongeren neemt minder dan maandelijks deel, tegenover 8,1% die dit minstens maandelijks doet. Dit wijst erop dat de bioscoop niet alleen de meest toegankelijke, maar ook een relatief regelmatig beoefende culturele activiteit is.

Figuur 2. Receptieve uithuizige cultuurparticipatie: Frequentie participatie (voorbije 12 maanden)

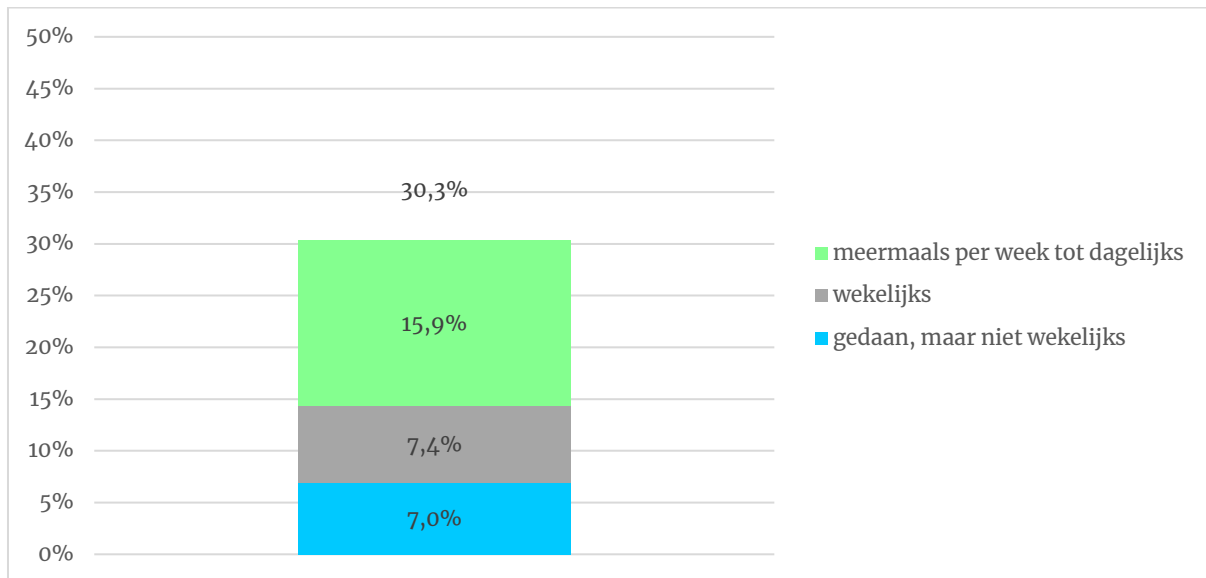

Amateurkunstbeoefening

Drie op de tien jongeren (30,3%) heeft in de twaalf maanden voorafgaand aan de bevraging minstens één keer creatieve of artistieke activiteiten verricht in de vrije tijd. Binnen deze groep varieert de intensiteit van participatie. Ongeveer 7,0% van de jongeren beoefent amateurkunst op occasionele basis (niet wekelijks), terwijl 7,4% dit wekelijks doet. Daarnaast is er een aanzienlijke groep van 15,9% die meerdere keren per week tot dagelijks

actief is in creatieve praktijken. Dit wijst erop dat, hoewel actieve cultuurbeoefening minder wijdverspreid is dan receptieve participatie, de betrokkenheid onder deelnemers vaak hoog ligt.

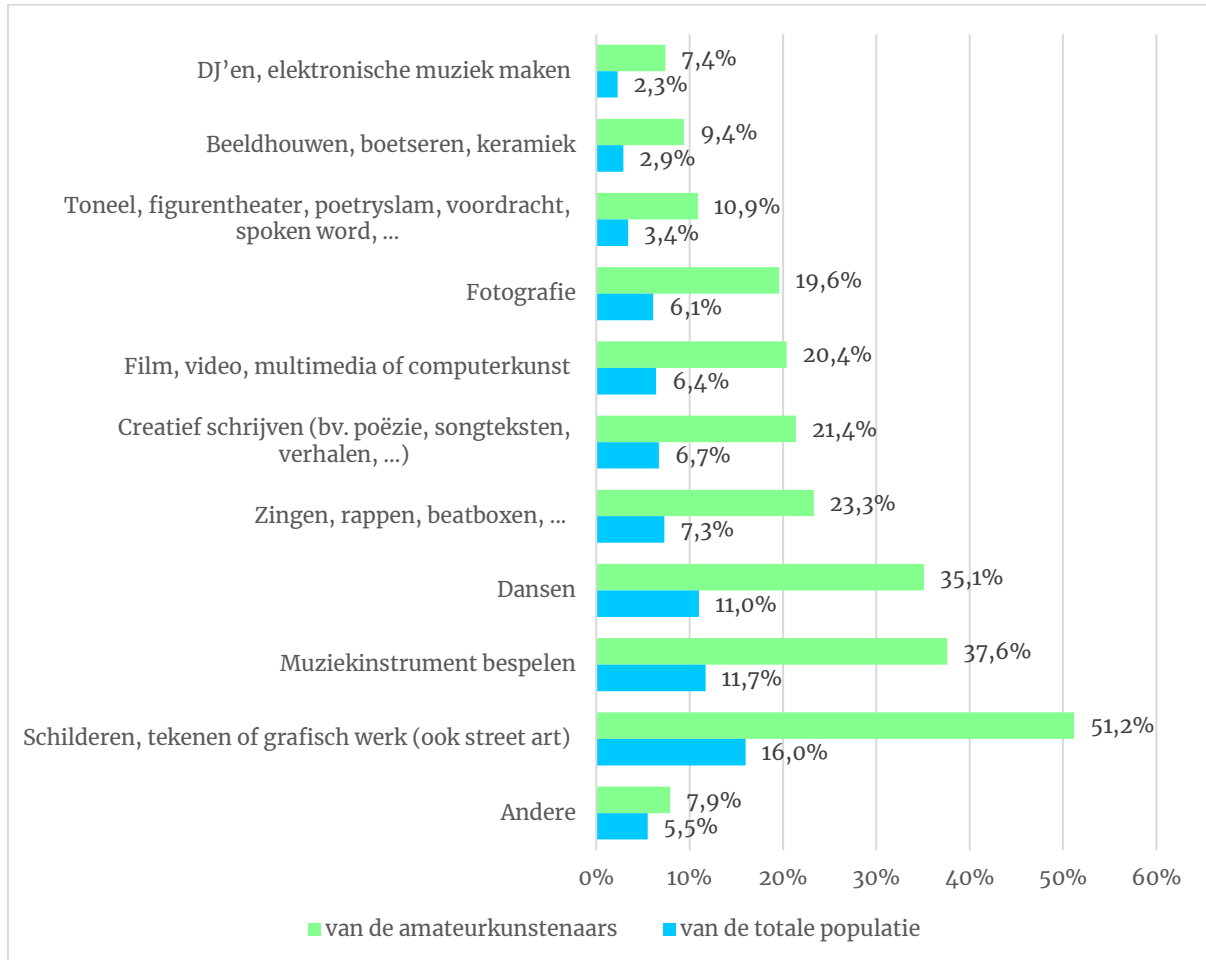
Figuur 3. Amateurkunstbeoefening in de voorbije 12 maanden: frequentie van participatie

Wanneer wordt ingezoomd op de specifieke disciplines binnen de amateurkunstbeoefening, blijkt dat jongeren zich het vaakst bezig houden met schilderen, tekenen of grafisch werk (51,2% van de jonge amateurkunstenaars; 16,0% van de totale populatie), gevolgd door het bespelen van een muziekinstrument (37,6%; 11,7%) en dans (35,1%; 11,0%). Daarnaast nemen ook digitale en hedendaagse vormen van expressie een belangrijke plaats in, zoals film, video en multimedia (20,4%; 6,4%) en fotografie (19,6%; 6,1%). Andere disciplines zoals zingen of rappen (23,3%; 7,3%) en creatief schrijven (21,4%; 6,7%) komen eveneens relatief vaak voor. Theater en spoken word (10,9%; 3,4%), beeldhouwen of keramiek (9,4%; 2,9%) en DJ'en of elektronische muziek maken (7,4%; 2,3%), worden door een kleinere groep jongeren beoefend.

Deze differentiatie toont aan dat amateurkunstbeoefening onder jongeren een brede waaier aan expressievormen omvat, waarbij zowel klassieke als meer hedendaagse en digitale praktijken een plaats hebben.

Figuur 4. Amateurkunstbeoefening in de voorbije 12 maanden naargelang discipline

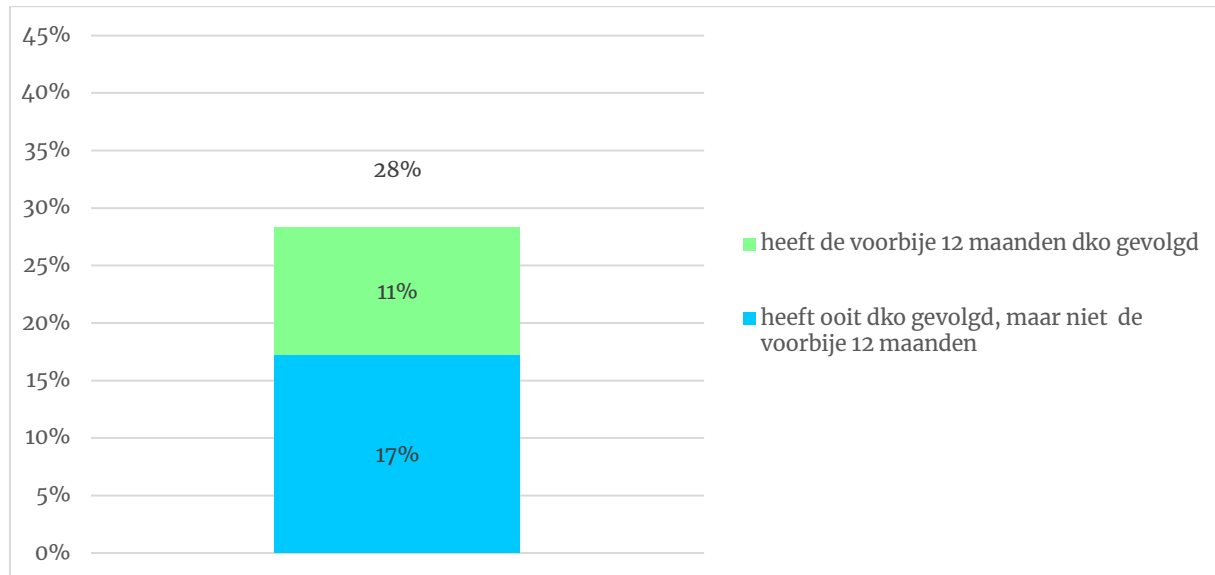

Aanvullend kijken we naar participatie in het deeltijds kunstonderwijs (dko) als meer gestructureerde en formele vorm van amateurkunstbeoefening. De resultaten tonen dat 11% van de jongeren in de voorbije twaalf maanden les volgde in het dko. Daarnaast geeft 17% aan hier in het verleden aan te hebben deelgenomen, maar niet in het afgelopen jaar, terwijl een meerderheid van 72% nooit heeft deelgenomen aan het deeltijds kunstonderwijs.

Deze cijfers wijzen niet alleen op een relatief beperkte deelname aan het dko, maar vooral op een aanzienlijke uitstroom. Hoewel 28% van de jongeren ooit deelnam aan het deeltijds kunstonderwijs, volgt slechts 11% nog les in het afgelopen jaar. Dit suggereert dat een aanzienlijk deel van de jongeren op enig moment instroomt, maar dat deze participatie vaak niet wordt volgehouden. Deze bevinding ligt in lijn met eerder onderzoek, dat aantoonde dat er een aanzienlijke uitval plaatsvindt naarmate jongeren ouder worden, met name in de overgang van het lager naar het secundair onderwijs (Beunen et al., 2016; Siongers et al.,

2024). Het dko bereikt dus wel een bredere groep jongeren op een bepaald moment in hun traject, maar slaagt er minder in om hen duurzaam betrokken te houden.

Figuur 5. Deelname aan deeltijds kunstonderwijs

Cultuurparticipatie in de verschillende regio's

Cultuurbezoek

Er tekenen zich duidelijke verschillen af in cultuurparticipatie naargelang de schoollocatie van jongeren. Vooral voor meer institutionele cultuurvormen ligt de participatie hoger bij jongeren die schoollopen in een grootstedelijke context (Brussel, Antwerpen en Gent) dan bij jongeren in de rest van Vlaanderen.

Zo nemen jongeren uit grootsteden significant vaker deel aan dansvoorstellingen (7,0% tegenover 4,7%) en toneelvoorstellingen (11,8% tegenover 8,3%). Het verschil is nog uitgesprokener voor museum- en tentoonstellingsbezoek, waar een kwart van de grootstedelijke jongeren (25,0%) aan deelneemt, tegenover 17,6% in de rest van Vlaanderen. Ook bezoeken aan historische gebouwen, kerken of monumenten komen vaker voor in grootstedelijke contexten (22,9% versus 19,2%).

Voor andere cultuurvormen blijven de verschillen beperkt en statistisch niet significant. Deelname aan musicals, stand-upcomedy en boekvoorstellingen is vergelijkbaar tussen beide groepen. Ook participatie aan concerten en muziekfestivals verschilt nauwelijks (25,2%

in grootsteden tegenover 26,8% in de rest van Vlaanderen), wat suggereert dat deze meer populaire cultuurvorm een breed bereik heeft, los van de stedelijke context.

De resultaten wijzen erop dat de meerwaarde van een grootstedelijke omgeving zich vooral manifesteert in participatie aan klassieke en institutionele cultuurvormen, terwijl meer toegankelijke en populaire activiteiten minder afhankelijk lijken van de geografische context.

Tabel 1. Participatiegraden receptief uithuizig cultuuraanbod naargelang schoollocatie

	Grootstad	Rest van Vlaanderen	Sign. Chisq.
Concert of muziekfestival	25,2%	26,8%	
Bioscoop	62,4%	58,0%	**
Andere culturele voorstellingen	35,4%	30,4%	***
Dansvoorstelling	7,0%	4,7%	**
Toneel	11,8%	8,3%	***
Musical	5,1%	4,7%	
Stand-up comedy	3,6%	3,9%	
Museum of tentoonstelling	25,0%	17,6%	***
Historische gebouwen, kerken of monumenten	22,9%	19,2%	**
Boekvoorstelling	1,6%	1,4%	

Sign. Chi-square: *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Amateurkunstbeoefening

Er zijn slechts beperkte verschillen in actieve cultuurparticipatie naargelang de schoollocatie van jongeren. Wat de algemene deelname aan amateurkunsten betreft, ligt de participatie iets hoger in grootstedelijke contexten. Zo geeft 33,4% van de jongeren in de grootsteden aan in de voorbije twaalf maanden aan amateurkunst te hebben gedaan, tegenover 30,1% in de rest van Vlaanderen. Dit verschil situeert zich vooral bij occasionele participatie: jongeren in grootsteden nemen iets vaker deel op niet-wekelijkse basis (8,8% versus 6,6%). Voor meer frequente vormen van beoefening (wekelijks of meerdere keren per week) zijn de verschillen beperkt en niet significant.

Wanneer wordt ingezoomd op specifieke disciplines binnen de amateurkunsten, komen wel enkele duidelijke verschillen naar voren. Jongeren in grootstedelijke contexten nemen significant vaker deel aan fotografie (8,9% versus 5,5%), film, video en multimedia (8,3%

versus 5,9%) en zingen, rappen of beatboxen (10,0% versus 6,8%). Ook schilderen, tekenen en grafisch werk komen iets vaker voor in grootsteden (18,2% tegenover 15,8%).

Voor andere disciplines zijn er geen significante verschillen. Activiteiten zoals beeldhouwen of keramiek en DJ'en of elektronische muziek maken, vertonen nagenoeg identieke participatiegraden in beide contexten.

Deze bevindingen suggereren dat grootstedelijke contexten vooral samenhangen met een iets hogere en meer diverse participatie aan bepaalde kunstvormen. Tegelijk blijft het algemene patroon er één van relatief beperkte verschillen, zeker in vergelijking met de sterkere contrasten die werden vastgesteld voor receptieve cultuurparticipatie.

Deelname aan het deeltijds kunstonderwijs (dko) vertoont geen verschillen tussen beide groepen. Zowel het aandeel jongeren dat momenteel dko volgt (12,3% in grootsteden versus 11,5% in de rest van Vlaanderen), als het aandeel dat nooit deelnam of enkel in het verleden, is vergelijkbaar. Deze meer formele vorm van cultuurparticipatie is dus relatief onafhankelijk van de stedelijke context. Eerder onderzoek gaf ook al een goede spreiding van dko aan over gans Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Siongers et al., 2024).

Tabel 2. Amateurkunstbeoefening naargelang schoollocatie

	Grootstad	Rest van Vlaanderen	Sign. ¹
Amateurkunsten algemeen			
niet gedaan het voorbije jaar	66,6%	69,9%	*
gedaan het voorbije jaar, maar niet wekelijks	8,8%	6,6%	*
wekelijks	8,2%	7,3%	
meermaals per week tot dagelijks	16,4%	16,2%	
Chisq.: 8,894; p=0,031			
Amateurkunsten naar discipline			Sign. ²
Dansen	11,5%	11,2%	
Toneel, figurentheater, poetryslam, voordracht, spoken word, ...	4,2%	3,3%	
Fotografie	8,9%	5,5%	***
Film, video, multimedia of computerkunst	8,3%	5,9%	**
Schilderen, tekenen of grafisch werk (ook street art)	18,2%	15,8%	*
Beeldhouwen, boetseren, keramiek	2,6%	3,1%	
Zingen, rappen, beatboxen, ...	10,0%	6,8%	***
Muziekinstrument bespelen	12,4%	11,8%	
DJ'en, elektronische muziek maken	2,3%	2,3%	
Creatief schrijven (bv. poëzie, songteksten, verhalen, ...)	7,8%	6,5%	
Dko			Sign. ¹
heeft nooit dko gevolgd	69,9%	70,9%	
heeft ooit dko gevolgd, maar niet de voorbije 12 maanden	17,8%	17,6%	
heeft de voorbije 12 maanden dko gevolgd	12,3%	11,5%	
Chisq.: 0,638; p=0,727			

¹*: Percentages verschillen significant ($p < 0,050$) van elkaar (op basis van een z-test met Bonferroni-correctie).

² Significanties op basis van Pearson Chi-Square: *** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$

Sociale verschillen binnen grootsteden en de rest van Vlaanderen

In dit deel gaan we na in welke mate cultuurparticipatie samenhangt met sociaal-demografische kenmerken van jongeren, en of deze samenhang verschilt naargelang de

schoolcontext (grootstad versus elders in Vlaanderen). We focussen hierbij op vier centrale achtergrondkenmerken: **de opleiding van de ouders** (geen van beide hoger opgeleid versus minstens één ouder hoger opgeleid), **de eigen opleiding van de jongere** (beroepsgericht versus niet-beroepsgericht³), **het subjectief ervaren gezinsinkomen** ((zeer) moeilijk, nogal makkelijk en (zeer) makkelijk rondkomen) en **herkomst** (Belgische herkomst, niet-Belgische herkomst binnen de EU en niet-EU herkomst).

Cultuurbezoek

Tabel 3 geeft een overzicht van receptieve cultuurparticipatie (bioscoopbezoek, concerten en andere culturele activiteiten) naar deze kenmerken, en maakt daarbij een onderscheid tussen jongeren die schoollopen in een grootstad (Antwerpen, Brussel en Gent) en jongeren die elders in Vlaanderen schoollopen.

De tabel toont duidelijke sociale verschillen in de deelname van jongeren aan culturele activiteiten zoals bioscoopbezoek, concerten en andere culturele activiteiten. Over alle categorieën heen blijkt dat jongeren uit meer bevoorrechte milieus systematisch vaker participeren. Zo nemen jongeren van wie minstens één ouder hoger opgeleid is duidelijk vaker deel dan jongeren van wie geen van de ouders hoger opgeleid is. Het verschil is vooral uitgesproken bij concerten en andere culturele activiteiten. Eenzelfde patroon zien we bij inkomen: jongeren die aangeven dat hun gezin (zeer) makkelijk rondkomt, participeren meer dan jongeren die moeilijk rondkomen. Ook de eigen onderwijsvorm speelt een grote rol: jongeren in niet-beroepsgerichte richtingen nemen veel vaker deel dan jongeren in beroepsgerichte richtingen. Ten slotte zijn er ook verschillen naar herkomst: jongeren met Belgische herkomst participeren het meest, gevolgd door jongeren met een EU-migratieachtergrond, terwijl jongeren met een niet-EU herkomst het minst deelnemen. Deze bevindingen wijzen erop dat culturele participatie sterk sociaal ongelijk verdeeld is en samenhangt met zowel economisch als cultureel kapitaal.

³ Volgende opleidingen beschouwen we als beroepsgericht: b-stroom in de eerste graad, arbeidsmarktfinaliteit in de tweede graad en (d)bso in de derde graad. Op het moment van de bevraging kende de derde graad secundair onderwijs nog de oude opdeling in onderwijsvormen.

We vinden deze sociale ongelijkheden zowel in de grootstad als elders, maar de tabel toont een meer genuanceerd beeld. De sterretjes duiden aan waar er binnen eenzelfde sociale groep significante verschillen zijn tussen grootstad en elders.

Bij de opleiding van de ouders zien we dat jongeren met minstens één hoger opgeleide ouder in sommige gevallen meer deelnemen in de grootstad dan daarbuiten, bijvoorbeeld bij bioscopen en andere culturele activiteiten. Voor jongeren zonder hoger opgeleide ouders zijn verschillen bij deze twee activiteiten afwezig. Dit suggereert dat jongeren uit cultureel sterkere milieus het grotere culturele aanbod voor deze activiteiten in de stad mogelijk beter benutten. Voor concerten ligt de kloof eerder bij jongeren met kortgeschoolde ouders. Jongeren uit de grootstad wonen minder concerten en festivals bij dan jongeren uit de rest van Vlaanderen wanneer hun ouders kortgeschoold zijn.

Ook bij eigen opleiding zien we dat jongeren in niet-beroepsgerichte richtingen meer naar de bioscoop gaan en andere culturele activiteiten bezoeken in grootsteden, terwijl er bij beroepsgerichte richtingen nauwelijks verschillen zijn tussen de grootstedelijke en andere contexten. Dit wijst erop dat het stedelijke aanbod mogelijk vooral wordt benut door jongeren in sterkere onderwijsposities.

Bij inkomen is het beeld minder eenduidig. Hoewel jongeren die (zeer) makkelijk rondkomen soms hogere participatiecijfers hebben in de grootstad, komen significante verschillen ook voor bij minder welgestelde groepen. Omwille van de kleinere aantallen in deze minder welstellende groepen wordt het verschil niet altijd significant bevonden, maar de trend is duidelijk: het voordeel van de stad lijkt hier niet exclusief voor de meest welstellende jongeren, ook jongeren in minder welstellende omgevingen participeren meer wanneer ze in de grootstad wonen.

Wat herkomst betreft, zijn er bij jongeren met Belgische herkomst voor elk van de activiteiten significante verschillen tussen grootstad en elders, waarbij participatie in de grootstad steeds hoger ligt. Bij jongeren met een EU-migratieachtergrond is dit patroon ook duidelijk aanwezig maar worden deze verschillen niet statistisch significant bevonden omwille van de kleinere aantallen. Bij jongeren met een niet-EU-migratieachtergrond, stellen we een dergelijk verschil echter enkel vast bij bioscoopbezoek.

Tabel 3. Receptieve cultuurparticipatie naar socio-demografische kenmerken en schoollocatie

	Bioscoop			Concerten			Andere culturele activiteiten		
	ABG ¹	Elders		ABG	Elders		ABG	Elders	
Opleiding ouders									
Geen van de ouders hoger opgeleid	52,4% a	51,3% a		14,1% a	18,2% a	*	19,7% a	21,3% a	
Minstens 1 ouder hoger opgeleid	70,3% b	63,7% b	*	34,0% b	34,0% b		47,8% b	38,1% b	*
Eigen opleiding									
Niet beroepsgeoriënteerd	67,4% a	62,4% a	*	28,3% a	29,3% a		41,6% a	35,5% a	*
Beroepsgeoriënteerd	42,3% b	40,5% b		12,2% b	16,0% b		10,1% b	9,9% ^b	
Subjectief inkomen									
(Zeer tot nogal) moeilijk rondkomen	55,5% a	48,7% a		21,8% a	18,2% a		28,9% a	18,8% a	*
Nogal makkelijk rondkomen	59,0% a	61,5% b		22,8% a	22,8% a		30,0% a	31,4% b	
(Zeer) makkelijk rondkomen	66,0% b	58,6% a,b	*	27,4% b	30,1% b		40,0% b	31,9% b	
Herkomst									
Belgische herkomst	69,9% a	61,1% a	*	34,3% a	30,8% a	*	46,6% a	33,1% a	*
Niet-Belgische herkomst - EU (excl. GB)	60,8% b	53,3% a,b		28,1% b	18,5% b		39,1% b	29,3% a,b	
Niet-Belgische herkomst - niet-EU	53,2% c	45,9% b	*	12,7% c	12,7% b		19,9% c	20,1% b	

¹ABG = Antwerpen, Brussel, Gent

*In deze groep (bv. jongeren waarvan minstens 1 ouder hogeropgeleid is) is er een significant verschil in deelname tussen jongeren die schoollopen in een grootstad en jongeren die niet naar school gaan in een grootstad.

^{abc} Wanneer binnen een indeling (bijvoorbeeld opleiding of inkomen) groepen dezelfde subscriptletter hebben, betekent dit dat de percentages niet significant van elkaar verschillen op het 0,05-niveau. Percentages met een verschillende letter verschillen dus wél significant van elkaar.

Amateurkunstbeoefening

Tabel 4 geeft tot slot een overzicht van actieve cultuurparticipatie, met name het wekelijks beoefenen van amateurkunsten en het volgen van les in het deeltijds kunstonderwijs (dko), naar sociaal-demografische kenmerken en schoollocatie (grootstad versus elders in Vlaanderen).

Net zoals bij cultuurbezoek zien we duidelijke sociale verschillen in actieve cultuurparticipatie. Over alle categorieën heen blijkt dat jongeren uit meer bevoorrechte milieus systematisch vaker actief participeren. Zo nemen jongeren van wie minstens één ouder hoger opgeleid is duidelijk vaker deel aan amateurkunsten en volgen zij ook vaker les in het dko dan jongeren van wie geen van de ouders hoger opgeleid is. Ook de eigen opleiding speelt een belangrijke rol: jongeren in niet-beroepsgerichte richtingen nemen aanzienlijk vaker deel aan amateurkunsten en volgen vaker dko dan jongeren in beroepsgerichte richtingen. Eenzelfde patroon zien we bij inkomen: jongeren die aangeven dat hun gezin (zeer) makkelijk rondkomt, participeren vaker dan jongeren die moeilijk rondkomen, waarbij de verschillen vooral uitgesproken zijn bij het volgen van dko-lessen. Ten slotte zijn er ook verschillen naar herkomst: jongeren met Belgische herkomst en jongeren met een EU-migratieachtergrond beoefenen vaker amateurkunsten dan jongeren met een niet-EU herkomst. Ook bij dko-deelname zien we gelijkaardige verschillen al zijn deze niet altijd statistisch significant omwille van de kleinere aantallen; vooral de lagere percentages voor jongeren met een niet-EU herkomst vallen hier op. Deze bevindingen wijzen erop dat actieve cultuurparticipatie, net als receptieve participatie, sterk sociaal ongelijk verdeeld is en samenhangt met zowel economisch als cultureel kapitaal.

Tabel 4. Actieve cultuurparticipatie naar socio-demografische kenmerken en schoollocatie

	Wekelijks beoefenen van amateurkunsten			Volgt les in dko		
	ABG ¹	Elders	Sign.	ABG	Elders	Sign.
Opleiding ouders						
Geen van de ouders hoger opgeleid	18,6% ^a	17,1% ^a		6,0% ^a	5,5% ^a	
Minstens 1 ouder hoger opgeleid	30,8% ^b	30,1% ^b		17,2% ^b	16,5% ^b	
Eigen opleiding						
Niet beroepsgeoriënteerd	28,5% ^a	26,5% ^a		14,4% ^a	13,3% ^a	
Beroepsgeoriënteerd	12,0% ^b	15,3% ^b		3,0% ^b	3,5% ^b	
Subjectief inkomen						
(Zeer tot nogal) moeilijk rondkomen	22,2% ^a	18,2% ^a		8,7% ^a	5,9% ^a	
Nogal makkelijk rondkomen	22,4% ^a	22,5% ^a		9,7% ^a	10,6% ^{a,b}	
(Zeer) makkelijk rondkomen	27,6% ^b	25,9% ^a		14,5% ^b	13,1% ^b	
Herkomst						
Belgische herkomst	30,6% ^a	25,0% ^a	*	17,1% ^a	12,5% ^a	*
Niet-Belgische herkomst - EU (excl. GB)	30,1% ^a	29,3% ^a		9,6% ^b	14,4% ^{a,b}	
Niet-Belgische herkomst - niet-EU	17,2% ^b	19,7% ^a		6,8% ^b	6,2% ^b	

¹ABG = Antwerpen, Brussel, Gent

*In deze groep (jongeren zonder migratieachtergrond) is er een significant verschil in deelname tussen jongeren die schoollopen in een grootstad en jongeren die niet naar school gaan in een grootstad.

^{abc} Wanneer binnen een indeling (bijvoorbeeld opleiding of inkomen) groepen dezelfde subscriptletter hebben, betekent dit dat de percentages niet significant van elkaar verschillen op het 0,05-niveau. Percentages met een verschillende letter verschillen dus wel significant van elkaar.

In tegenstelling tot cultuurbezoek zijn er hier echter weinig systematische verschillen tussen grootstedelijke en niet-grootstedelijke contexten. Bij de opleiding van de ouders zien we dat participatiecijfers voor zowel amateurkunstbeoefening als dko nauwelijks verschillen tussen jongeren in de grootstad en daarbuiten. Dit suggereert dat de rol van ouderlijk cultureel kapitaal zich op een gelijkaardige manier manifesteert, ongeacht de geografische context. Ook bij eigen opleiding en inkomen blijven de verschillen tussen grootstad en elders beperkt en niet significant. Jongeren in niet-beroepsgerichte richtingen participeren bijvoorbeeld vaker dan jongeren in beroepsgerichte richtingen, maar dit geldt in gelijke mate binnen en buiten de grootstad. Eenzelfde vaststelling geldt voor inkomen: hoewel meer welgestelde jongeren vaker participeren, zien we geen duidelijk of consistent bijkomend effect van de stedelijke context.

Wat migratieachtergrond betreft, zien we wel enkele significante verschillen. Jongeren zonder migratieachtergrond nemen vaker deel aan amateurkunsten en volgen vaker dko in

de grootstad dan elders. Voor jongeren met een migratieachtergrond zien we geen significante verschillen naar geografische locatie. Dit wijst erop dat het stedelijke aanbod sterker benut wordt door jongeren zonder migratieachtergrond.

Op basis van deze resultaten kan men dus minder dan bij receptieve cultuurparticipatie spreken van een stedelijk effect. Het grotere aanbod in grootsteden vertaalt zich niet systematisch in hogere actieve participatie voor verschillende groepen jongeren. De verschillen in participatie worden in de eerste plaats bepaald door sociale achtergrondkenmerken. Met andere woorden: ook voor actieve cultuurparticipatie geldt dat kansen ongelijk verdeeld zijn, maar dat deze ongelijkheid niet sterk wordt versterkt of afgezwakt door het verschil tussen grootstedelijke en niet-grootstedelijke contexten.

Conclusie

Deze analyse toont dat cultuurparticipatie bij jongeren in Vlaanderen en Brussel duidelijk sociaal ongelijk verdeeld is. Zowel receptieve als actieve vormen van participatie hangen sterk samen met sociaal-demografische kenmerken zoals ouderlijke opleiding, onderwijsvorm, inkomen en herkomst. Jongeren uit meer bevoorrechte milieus participeren systematisch vaker, wat wijst op het blijvende belang van zowel economisch als cultureel kapitaal in het structureren van toegang tot cultuur.

Wat betreft de rol van de grootstedelijke context, wijzen de resultaten op een genuanceerd beeld. Voor receptieve cultuurparticipatie kan niet eenduidig worden geconcludeerd dat het grotere culturele aanbod in grootsteden systematisch bepaalde drempels wegwerkt. Voor economische verschillen (gemeten via subjectief inkomen) zien we dat jongeren in grootsteden soms meer participeren, ook in minder welgestelde groepen. Dit suggereert dat nabijheid en aanbod mogelijk bijdragen tot het verlagen van praktische of financiële drempels, al is dit patroon niet consistent over alle activiteiten. Tegelijk blijven verschillen naar culturele achtergrondkenmerken, zoals ouderlijke opleiding en onderwijsvorm, duidelijk aanwezig. Bovendien lijkt het stedelijke voordeel bij sommige activiteiten vooral tot uiting te komen bij jongeren in sterkere posities. Dit wijst erop dat het grotere aanbod niet automatisch leidt tot een gelijke benutting ervan. Een voorzichtige interpretatie is daarom dat grootsteden mogelijk bepaalde praktische drempels helpen verlagen, maar dat meer cultureel bepaalde mechanismen — zoals interesses, socialisatie en aansluiting bij het aanbod — een belangrijke rol blijven spelen in wie effectief participeert.

Voor actieve cultuurparticipatie is het effect van de grootstad nog beperkter. De mate waarin jongeren deelnemen aan amateurkunsten of het deeltijds kunstonderwijs blijkt nauwelijks te verschillen tussen grootstedelijke en andere contexten. Dit suggereert dat een groter en diverser aanbod niet automatisch leidt tot een hogere of meer gelijk verdeelde participatie.

Samen genomen wijzen deze bevindingen erop dat het vergroten van het culturele aanbod op zich onvoldoende is om sociale ongelijkheden in cultuurparticipatie weg te werken. Hoewel nabijheid en beschikbaarheid mogelijk bepaalde praktische drempels verlagen, blijven verschillen naar sociale en culturele achtergrond bepalend voor wie effectief participeert.

Dit onderstreept het belang van een beleid dat niet enkel inzet op aanbod, maar ook op het verlagen van sociale en culturele drempels tot participatie. Initiatieven die inspelen op culturele socialisatie, toegankelijkheid en aansluiting bij diverse leefwerelden lijken daarbij essentieel om tot een meer inclusieve cultuurparticipatie te komen.

Tegelijk wijzen deze resultaten op de nood aan verdere, multivariate analyses. De huidige bevindingen zijn gebaseerd op bivariate verbanden, waardoor het moeilijk is om de relatieve impact van verschillende factoren (zoals ouderlijke opleiding, inkomen, onderwijsvorm en herkomst) van elkaar te onderscheiden. Aangezien deze kenmerken onderling samenhangen, is bijkomend onderzoek nodig om na te gaan in welke mate de vastgestelde verschillen toe te schrijven zijn aan specifieke mechanismen, dan wel aan hun onderlinge verwevenheid. Daarnaast kan multivariaat onderzoek meer inzicht bieden in de vraag in welke mate de stedelijke context een onafhankelijke rol speelt in cultuurparticipatie, dan wel vooral samenhangt met de sociale compositie van de jongerenpopulatie.

Referenties

- Beunen, S., Siongers, J., & Lievens, J. (2016). *Cultuur leren smaken. Een onderzoek bij Vlaamse jongeren naar cultuurparticipatie en cultuureducatie*. Steunpunt Cultuur.
- Goemaere, H., Spruyt, B., & Siongers, J. (2025a). *De sociale waarde van cultuur*. Kenniscentrum Cultuuronderzoek.
- Goemaere, H., Spruyt, B., & Siongers, J. (2025b). *De waarde van cultuur: De gezondheidswaarde van cultuur*. Kenniscentrum Cultuuronderzoek.
- Siongers, J., Steenssens, K., De Corte, F., Vermeersch, L., & Lievens, J. (2024). *Kiezen voor kunst. De spreiding, organisatie, structuur, toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van het deeltijds kunstonderwijs*. Onderzoeksgroep CuDOS – HIVA KU Leuven.
- Smits, W., Lievens, J., & Scheerder, J. (2015). De vrijetijdsagenda van 2014: het combineren van activiteiten uit diverse domeinen. In *Participatie in Vlaanderen 2: eerste analyses van de Participatiesurvey 2014* (pp. 453-473). Acco.
- Vanherwegen, D., Siongers, J., Smits, W., Vangoidsenhoven, G., Lievens, J., & Elchardus, M. (2009). *Amateurkunsten in beeld gebracht*. Forum voor Amateurkunsten.